

Piotr Rybczyński
(Oddział w Koninie)

Materiały do dziejów Konina w zasobie archiwów polskich i możliwości ich wykorzystania

I. Uwagi wstępne

Konin jest współcześnie największym ośrodkiem miejskim, a zarazem centrum życia gospodarczego, społeczno-politycznego i kulturalnego wschodniej części obecnego województwa wielkopolskiego, określanej z reguły mianem Wielkopolski Wschodniej.

W latach 1975-1998 r. miasto pełniło również funkcję centrum administracyjnego regionu, będąc stolicą województwa konińskiego¹. Z chwilą jego likwidacji i utworzenia powiatów samorządowych pozycja Konina jako dominującego ośrodka administracyjnego w regionie uległa zmniejszeniu, niemniej jednak z racji lokalizacji w Koninie delegatur i oddziałów zamiejscowych urzędów administracji rządowej w województwie oraz innych jednostek organizacyjnych (m.in. sądu i prokuratury okręgowej, delegatury Krajowego Biura Wyborczego, Samorządowego Kolegium Odwoławczego), pozostała nadal znacząca. Jest także Konin jedynym w tej części Wielkopolski miastem na prawach powiatu (tzw. powiatem grodzkim)².

Najbardziej znaną cechą charakterystyczną dotychczasowych dziejów miasta pozostaje niewątpliwie niezwykle dynamiczny rozwój przestrzenny, demograficzny i społeczno-gospodarczy w latach 1950-1989³. Realizowana w tym okresie polityka uprzemysłowienia regionu zaowocowała powstaniem w latach sześćdziesiątych ubiegłego wieku określenia - Koniński Okręg Przemysłowy. W aspekcie terytorialnym termin ten nie był zbyt precyzyjny i z czasem zaczęto go w sensie ogólnym utożsamiać z ówczesnymi powiatami: konińskim, kolskim, słupeckim i tureckim⁴. Stworzone wówczas w publicystyce i w literaturze nieco eufemistyczne określenie „ziemi gwałtownie przebudzonej” miało ilustrować radykalny charakter i tempo zmian, które w krótkim czasie rzeczywiście zmieniły

¹ Zob. m.in. S. Pyra, *Obraz województwa konińskiego po dwudziestu latach*, „Rocznik Koniński” t. 11, 1997, s. 139 - 172

² Zob. G. Galiński, *Region koniński w nowej strukturze administracyjnej*, „Rocznik Koniński” t.13, 1999, s.221-226.

³ Zob. m.in. G. Gościński, *Konin – historia, współczesność, perspektywy*, „Kronika Wielkopolski” nr 2 (15), 1978, s. 21-33.

⁴ B. Mikstacki, *Powiat koniński w gospodarce województwa poznańskiego*, „Ziemia Konińska” t. I, 1970, s. 11.

w znacznym stopniu oblicze i charakter miasta, wyrastającego na centrum zagłębia przemysłowego⁵.

Przeciwstawieniem był przy tym obraz pierwotnego „miasteczka rolniczego”, gdyż do takiego rzędu miast został zaliczony Konin według typologii obowiązującej w latach pięćdziesiątych ubiegłego wieku⁶. Stworzona wówczas przez urbanistów kategoria miasteczek rolniczych była równie rozległa, co nieprecyzyjna. Wynikała przede wszystkim z analizy zmian układu przestrzennego oraz struktury społecznej ludności według danych z pierwszych lat powojennych. W przypadku Konina wspomniane przypisanie do rzędu typowych miasteczek rolniczych, nawet uwzględniając potencjał i strukturę gospodarczą miasta w pierwszych latach powojennych, budzi zastrzeżenia, ale ponieważ powoływano się przy tym również na przeszłość historyczną miasta stereotyp okazał się trwały i ciągle jeszcze jest przywoływany⁷. Tymczasem Konin już wcześniej zajmował ważną, a w niektórych okresach dominującą pozycję – przede wszystkim jako ośrodek administracyjny – w skali wyżej wymienionego obszaru. Także potencjał i rola gospodarcza miasta ulegały na przestrzeni jego dziejów kilkakrotnie dramatycznym zmianom, u podłoża których leżały czynniki ekonomiczne oraz polityczne.

Trzeba również zauważyć problem wieloznaczności w historiografii - jak również zachodzącą ewolucję znaczeniową - określenia: wschodnia części Wielkopolski. Pomijając w tym miejscu kwestię granic historycznej Wielkopolski w dobie I Rzeczypospolitej, to u podłoża zasadniczego podziału legły postanowienia traktatu wiedeńskiego z 1815 r. Ziemia Wielkopolska została podzielona na dwie części, których dzieje przez ponad sto lat kształtowały się w odrębnych warunkach politycznych, społeczno-gospodarczych i kulturalnych. Przyjęty z czasem w historiografii podział na zachodni obszar Wielkopolski włączony do państwa pruskiego jako Wielkie Księstwo Poznańskie i wschodnią część Wielkopolski, która weszła w skład Królestwa Polskiego złączonego unią personalną z cesarstwem rosyjskim, uległ z różnych przyczyn w ostatnich kilku dziesięcioleciach wyraźnej

⁵ Termin ten stał się tak popularny, że nawet jednodniówka wydana w 1968 r. z okazji zjazdu wychowanków dawnego gimnazjum i ówczesnego liceum ogólnokształcącego nosiła tytuł „Ziemia Konińska gwałtownie przebudzona.. W wydawnictwie tym zamieszczono również pierwsze krótkie teksty w formie komunikatów dotyczące zagadnień przeszłości miasta i regionu. Przemiany społeczno-gospodarcze w kontekście rozwoju wielkiego przemysłu stały się również popularne w reportażu literackim, zob. m.in. S. Mańkowski, *Nie nauczyłem się od ziemi*, Poznań 1976.

⁶Zob. I. F. Tłoczek, *Miasteczka rolnicze w Wielkopolsce*, Warszawa 1955.

⁷ Ibidem, s.173-181; Charakterystyczne, że według przytoczonych przez I.F. Tłoczka urzędowych danych z 1947 r. dotyczących struktury społecznej osób zawodowo czynnych, w rolnictwie zatrudnionych było 600 osób, a w zajęciach nierolniczych 1589. Znaczenie rolnictwa w życiu gospodarczym miasta było zresztą tradycyjnie wyolbrzymiane. W rzeczywistości bowiem już w poł. XIX w. znaczna część zatrudnionych w rolnictwie, co najmniej dodatkowo zajmowała się handlem i usługami (głównie transportowymi). Ponieważ równie tradycyjnie była to z reguły działalność omijająca wymogi administracyjno-skarbowe nie znajdowała faktycznego odbicia w urzędowej statystyce.

zmianie⁸. W praktyce określenie Wielkopolska Wschodnia utożsamiane jest obecnie z reguły z obszarem dawnych (sprzed 1975 r.) i dzisiejszych powiatów: kolskiego, konińskiego, słupeckiego i tureckiego, czyli w zasadniczej mierze z obszarem b. województwa konińskiego. Tym samym historyczne konotacje pierwotnego określenia zastąpiło znaczenie w pewnym sensie geograficzne, aczkolwiek uwzględniające wcześniejsze przesłanki historyczne oraz widoczną już w drugiej połowie XIX i na przestrzeni XX w. specyficzną odrębność północnej części Ziemi Kaliskiej - czyli tej części Wielkopolski, która znalazła się pod zaborem rosyjskim - pod względem stosunków społeczno-gospodarczych⁹.

Konin, będąc jednym z najstarszych i znaczących ośrodków miejskich w Wielkopolsce nie może poszczycić się szczególnie obszerną historiografią. Jak dotychczas stosunkowo najlepiej poznane zostały dzieje miasta w dobie przedrozbirowej, badane i opisywane przede wszystkim w aspekcie typowego rozwoju wielkopolskiego ośrodka miejskiego średniej wielkości¹⁰. Znacznie gorzej przedstawia się natomiast sprawa w odniesieniu do jego dziejów po 1815 r.

Na taki stan rzeczy złożyło się niewątpliwie szereg czynników, a stopień zachowania i rozproszenie materiałów źródłowych- nadal jak się wydaje - stanowi zasadniczą barierę dla potencjalnych badaczy. Z tego też względu uwagę skupiono przede wszystkim na potencjalnych materiałach źródłowych do dziejów miasta w XIX i XX w., w mniejszym zaś stopniu do bardziej znanego i opisanego okresu wcześniejszego¹¹.

Oddział w Koninie jako jedyny w ramach obecnego Archiwum Państwowego w Poznaniu obejmuje swoim zasięgiem działania obszar byłego zaboru rosyjskiego i posiada w swoim zasobie materiały archiwalne kancelarii polskiej i rosyjskiej. Taki stan rzeczy był dodatkowym czynnikiem skłaniającym do podjęcia tematu. Pominięto przy tym – jako wykraczającą poza przyjęte ramy tematyczne – problematykę źródeł drukowanych jak wydawnictwa urzędowe, prasa, pamiętniki itp. Jest to przede wszystkim próba określenia i wskazania tych zespołów akt i materiałów archiwalnych, które zdaniem autora winny

⁸ Klasyczny podział na zachodnią Wielkopolskę, w rozumieniu obszaru, który znalazł się pod pruskim zaborem oraz wschodnią obejmującą obszar pod zaborem rosyjskim przyjęto w podstawowym nadal opracowaniu B. Szczepańskiego, *Wschodnia część Wielkopolski w latach 1815-1918*, w: *Dzieje Wielkopolski*, t.II, Poznań 1973, s. 759-852.

⁹ Określenie ówczesnych powiatów: kolskiego, konińskiego, słupeckiego i tureckiego mianem Wielkopolski Wschodniej upowszechniło się wraz z pojawieniem się inicjatywy wydawania czasopisma naukowego pt. „Rocznik Wielkopolski Wschodniej”. W przedmowie do tomu 1 tegoż rocznika redaktor wydawnictwa, Marian Szczepaniak pisał, że *././ za takim zakreśleniem terytorialnym przemawiają względy historyczne, gdyż do XVIII stulecia terytorium to odpowiadało w przybliżeniu ówczesnemu powiatowi konińskiemu, kulturowe oraz w nie mniejszym stopniu przeobrażenia obecne...*; Por. M. Szczepaniak, *Od redaktora*, „Rocznik Wielkopolski Wschodniej”, t. 1, 1973, s. 7-9.

¹⁰ Zob. A. Wędzki, *Dzieje Konina, t. 1: Konin w czasach przedrozbirowych*, Konin 2000 r.

¹¹ Zob. Ibidem, s. 160 i nast.

stanowić podstawową bazę źródłową do badań nad dziejami miasta. W praktyce ciągle bowiem w badaniach regionalnych, a także w informatorach archiwalnych, materiały źródłowe do dziejów miast utożsamiane są przede wszystkim z zespołami archiwalnymi akt miast¹². Pomijając szczegółowe rozważania nad problematyką metodologii tychże badań należy stwierdzić, że taki stan rzeczy skutkuje ogólnie miernym poziomem merytorycznym znacznej części powstałych dość licznie w ostatnich latach opracowań monograficznych¹³. Szczególnie w przypadkach, kiedy akta danego miasta zachowane są jedynie szczątkowo, a zamiast pogłębionych poszukiwań archiwalnych stosowano swoiście rozumianą metodę porównawczą. Ustalenia badawcze i wnioski dotyczące jednego ośrodka miejskiego w sposób wręcz mechaniczny przenoszono do opracowania dotyczącego dziejów innego miasta¹⁴.

II. Dotychczasowy stan badań nad dziejami miasta

Konin, będąc jednym z ważniejszych ośrodków miejskich Wielkopolski, jak dotąd nie doczekał się próby całościowego ujęcia swojej przeszłości. Dotychczas powstało jedynie monograficzne opracowanie dotyczące historii miasta od jego powstania do czasów II rozbioru, w wyniku którego Konin znalazł się pod pruskim zaborem. Wydane drukiem w 2000 r. opracowanie pióra Andrzeja Wędzkiego jest w założeniu pierwszym tomem zamierzonej próby stworzenia popularnonaukowej monografii miasta. Do początku lat siedemdziesiątych ubiegłego stulecia nie prowadzono w praktyce żadnych badań monograficznych dotyczących historii Konina. Dzieje miasta przedstawiane były jedynie w formie haseł w różnych wydawnictwach encyklopedycznych, czy w krótkich podrozdziałach w opracowaniach na temat Wielkopolski, obecnie zresztą w znacznym stopniu zdezaktualizowanych. Taki stan rzeczy wynikał po części z faktu niewielkiego zainteresowania badaczy przeszłością tej części Wielkopolski¹⁵.

¹²Taki punkt widzenia przyjęto m.in. w publikacji NDAP: *Miasta Polskie. Dokumentacja archiwalna*, Warszawa-Lódź 1981. Opracowanie zawiera w przypadku Konina mylne informacje o miejscu przechowywania (s.113-114) i ogranicza się zasadniczo do materiałów zespołów akt miasta. Założeniu, iż intencją autorów było opracowanie jedynie rodzaju wykazu zespołów akt miast w zasobie archiwów państwowych, przeczy fakt równoczesnego zamieszczenia informacji o pojedynczych dokumentach znajdujących się w AGAD. We wstępie nie odniesiono się w ogóle do zagadnienia materiałów archiwalnych dotyczących dziejów miast, a mogących występować w innych zespołach archiwalnych.

¹³Krytycznej analizy monografii miast wielkopolskich w odniesieniu do ich dziejów po 1945 roku dokonał A. Choniawko w referacie pt. *Analiza krytyczna sposobu prezentacji dziejów miast wielkopolskich po 1945 r. na łamach wydanych w latach 90 monografii regionalnych*, przedstawionym na zebraniu naukowym w Archiwum Państwowym w Poznaniu.

¹⁴Zob. P. Rybczyński, *Życie gospodarcze Konina w latach 1815-1866*, „Rocznik Koniński” t. 13, 1999, s. 9; P. Rybczyński, *Rozwój gospodarczy i społeczny Konina w latach 1867-1914*, „Rocznik Koniński” t.15, 2005, s. 9-10.

¹⁵J. Wiesiołowski, *Historia*, w: *Wkład nauk społecznych do badań nad Wielkopolską Wschodnią w okresie Polski Ludowej*, „Rocznik Wielkopolski Wschodniej”, t. 3, 1975, s. 276-277. Wymieniony artykuł zbiorowy

W sposób niejako naturalny do badań takich predestynowany był poznański ośrodek naukowy. Jednakże w praktyce obejmowały one wschodnią część Wielkopolski tylko w odniesieniu do tych okresów historycznych, w których cała Wielkopolska stanowiła jednolity obszar polityczno-administracyjny. W konsekwencji najmniej poznanym okresem były i nadal pozostają lata 1815-1938. Podjęcie inicjatywy opracowania i wydania monografii Wielkopolski trochę z konieczności zmusiło do większego zainteresowania obszarem byłego zaboru rosyjskiego. Skoncentrowały się one z wielu przyczyn przede wszystkim na samym Kaliszu i południowej części Ziemi Kaliskiej, daleko w tyle pozostawiając część północną.

Wschodnie powiaty Wielkopolski nie budziły również szczególnego zainteresowania ośrodka łódzkiego. W aspekcie badań nad rozwojem przemysłu włókienniczego nieco większą uwagę zwracano jedynie na rejon Turku (do 1867 r. powiat kaliski, a następnie powiat turecki).

Z takiego stanu rzeczy zdawali sobie sprawę inicjatorzy powołania czasopisma naukowego poświęconego szeroko rozumianej problematyce badań - przede wszystkim z zakresu nauk społecznych i ekonomicznych - dotyczących obszaru wschodnich powiatów Wielkopolski. Od początku redakcja „Rocznika Wielkopolski Wschodniej” (od 1977 r. pod nazwą „Rocznik Koniński”) dużą uwagę przywiązywała do opracowań i materiałów z zakresu historii¹⁶. Jednym z celów było zainicjowanie badań nad dziejami samego Konina, co miało owocować częściowymi i tematycznymi opracowaniami monograficznymi oraz edycją materiałów źródłowych, stanowiących podstawę przyszłej całościowej monografii miasta.

Początkowo badania koncentrowały się przede wszystkim na okresie przedrozbiorowym, i w tym przypadku przyniosły one najszybszy i najpełniejszy rezultat. Na łamach rocznika sukcesywnie ukazywały się studia Andrzeja Wędzkiego poświęcone zagadnieniom kształtowania się konińskiego zespołu osadniczego, początków miasta i jego historii do końca XVIII w. Jednocześnie Witold Maisel podjął prace zmierzające do wydania drukiem najważniejszych źródeł do dziejów miasta okresu staropolskiego. Efektem benedyktyńskiej pracy tego badacza były publikacje, m.in. lustracji miasta Konina oraz statutów i przywilejów miasta.

Równoległe Karol Pawlak rozpoczął badania nad dziejami Konina w latach II Rzeczypospolitej. Efektem studiów były artykuły poświęcone organizacji i działalności władz miejskich, życiu politycznemu oraz zagadnieniom stanu przemysłu i rzemiosła tego okresu.

ukazywał stan zaawansowania badań naukowych nad Wielkopolską Wschodnią w zakresie nauk społecznych i ekonomicznych w chwili utworzenia województwa konińskiego.

¹⁶ M. Szczepaniak, „Rocznik koniński”. *Próba dziesięcioletniego bilansu. Zadania i szanse na przyszłość*, „Rocznik Koniński”, t. 11, 1997, s.10 i nast.

W odniesieniu do dziejów najnowszych po 1945 r. przedmiotem zainteresowania autorów rozlicznych opracowań był z reguły co najmniej powiat koniński, a najczęściej cały region wschodniej Wielkopolski. Wyjątkiem jest artykuł Andrzeja Choniawki dotyczący problematyki życia społeczno-politycznego Konina w latach 1945-1975.

W rzeczy samej wiele opracowań poszczególnych zagadnień z różnych okresów historycznych, których zakres terytorialny obejmował powiat lub cały region przynosi szereg informacji i ustaleń dotyczących historii miasta, szczególnie jako istotnego centrum życia społeczno-politycznego i ośrodka administracyjnego.

Od początku najgorzej przedstawiała się natomiast sprawa badań nad okresem zaborów, i to zarówno w odniesieniu do samego Konina, jak też całego regionu wschodniej Wielkopolski. Praktycznie jedynym opracowaniem monograficznym powstałym przed 1982 r. i dotyczącym bezpośrednio miasta był artykuł Andrzeja Tomaszewicza, poświęcony życiu teatralnemu Konina w latach zaborów. Niekiedy autorzy, koncentrujący się na wcześniejszym lub późniejszym okresie dziejów miasta, dotykali jedynie wybranych aspektów problematyki Konina w latach zaborów. Ponieważ jednak nie towarzyszyły temu szersze badania źródłowe, to w efekcie te fragmenty opracowań są najsłabsze. Co więcej zawierają błędne informacje oraz wnioski, spowodowane niekiedy ewidentnymi błędami metodycznymi¹⁷.

Po ukazaniu się w 1982 r. tomu 10 „Rocznika Konińskiego” (przygotowanego jeszcze w 1981 r.) z wielu przyczyn zaprzestano dalszego wydawania tego periodyku¹⁸. W praktyce oznaczało to także zamarcie wszelkich istotnych badań nad dziejami Konina. Dopiero w 1996 r. postanowiono wznowić wydawanie rocznika (tom 11 ukazał się w 1997 r.), nawiązując do dawnej koncepcji i założeń czasopisma. W ten sposób powrócono także do problematyki badań dziejów Konina. Wydano wcześniej przygotowane artykuły dotyczące historii miasta w latach wojny i okupacji hitlerowskiej (pióra Stanisława Nawrockiego) oraz okresu I wojny światowej (autorstwa Karola Pawlaka). Podjęto równocześnie badania nad dziejami miasta w okresie zaborów. Dotychczasowym ich owocem są opracowania Piotra Rybczyńskiego, koncentrujące się na całokształcie życia społeczno - gospodarczego Konina w latach 1815-

¹⁷ Dotyczy to m.in. dwóch artykułów: A. Wędzkiego, *Przemiany przestrzenne Konina w czasach nowożytnych*, („Rocznik Koniński”, t. 9, 1981) oraz E. Bidermana i E. Rewekanta, *Dynamika rozwoju oraz przemiany struktury ludności miasta Konina w drugiej połowie XIX i w XX w.* („Rocznik Koniński”, t. 8, 1980). W pierwszym przypadku zainteresowanie autora problematyką zmian przestrzennych miasta w XIX w. zostało poprzedzone jedynie ograniczonymi badaniami archiwalnymi, co w konsekwencji doprowadziło do mylnych ocen i wniosków. Natomiast w drugim przypadku, obok niedostatecznego rozpoznania bazy źródłowej, wystąpił ewidentny brak znajomości ówczesnych zasad formowania danych ewidencji i statystyki ludności. W konsekwencji mylono kategorię tzw. ludności stałej z ludnością niestałą i w ogóle nie uwzględniano kategorii tzw. ludności stałej czasowo nieobecnej. Szerzej zob. P. Rybczyński, *Rozwój gospodarczy i społeczny Konina*, s. 14-15.

¹⁸ Zob. M. Szczepaniak, „Rocznik Koniński”. *Próba dziesięcioletniego bilansu*, dz. cyt. s. 9-10.

1914. Okresu powojennego dotyczy opracowanie Mieczysława Kędelskiego, poświęcone problematyce rozwoju demograficznego Konina w latach 1946-1995.

Powrócono również do koncepcji wydawania istotnych materiałów źródłowych do dziejów miasta, w postaci tzw. opisów historycznych i statystyczno-topograficznych z 1817 i 1820 r. (przygotowanych do druku przez Piotra Rybczyńskiego) oraz z 1860 r. (przygotowanych do druku przez Józefa Śmiałowskiego). Szereg informacji i materiałów do dziejów Konina okresu staropolskiego zawiera także znajdujący się w Miejskiej Bibliotece Publicznej w Koninie w postaci elektronicznej tzw. Leksykon wschodniej Wielkopolski.

Dotychczas opublikowane rezultaty badań naukowych poświęconych problematyce dziejów Konina przedstawiono w załączeniu do niniejszego referatu (zał. 1). Jest to rodzaj bibliografii selektywnej, zawierającej najważniejsze opracowania i edycje źródeł o charakterze naukowym, bezpośrednio dotyczących dziejów miasta. Tym samym (ze względu na zakres referatu) pominięto opracowania ogólne, wydawnictwa popularne i okolicznościowe oraz publikacje prasowe.

III. Zarys zmian przynależności i funkcji administracyjnych miasta

Zagadnienie zmian administracyjnych, a tym samym miejsca i roli miasta w strukturach administracyjnych poszczególnych okresów historycznych, ma w przypadku Konina szczególne znaczenie. Stanowi to bowiem bezpośrednią przyczynę sytuacji, że potencjalne materiały źródłowe są w dużej mierze rozproszone i znajdują się w zasobie różnych archiwów.

Data lokacji Konina na prawie magdeburskim nie jest znana, gdyż sam dokument lokacyjny został najprawdopodobniej utracony już w trakcie najazdu krzyżackiego w 1331 r.¹⁹. Najstarsza pisemna informacja potwierdzająca dokonanie reformy miejskiej pochodzi z 1293 r. i dlatego tenże rok przyjęto uznawać jako symboliczną datę nadania praw miejskich²⁰. Jako wystawcę przywileju lokacyjnego wskazuje się Przemysła II, który co najmniej dwukrotnie – w latach 1284 i 1293- przebywał w Koninie²¹.

Sam proces kształtowania się konińskiego zespołu osadniczego jest niezwykle skomplikowany i w dużej mierze opiera się na hipotezach. W każdym razie w drugiej połowie XIII w. składał się z osady na prawie polskim (znajdującej na terenie obecnej wsi Stare Miasto) i gródka drewniano-ziemnego wraz z rozwijającym się podgrodzem, strzegącego przeprawy przez Wartę. Reforma miejska, w połączeniu ze zniszczeniami dokonanymi w czasie najazdu krzyżackiego w 1331

¹⁹ A. Wędzki, *Początki Konina*, „Rocznik Koniński” t. 7, 1979, s. 23.

²⁰ P. Rybczyński, *Zarys dziejów miasta Konina*, w: Konin – 700 lat, Konin 1993, s. 7.

²¹ A. Wędzki, *Dzieje Konina*, dz. cyt., s. 49.

r., ostatecznie przesądziła o przeniesieniu osadnictwa miejskiego na kępę warciańską, stanowiącą współcześnie centrum konińskiej Starówki.

Tutaj za rządów Kazimierza Wielkiego zaczęto wznosić zamek, który miał wchodzić w skład wewnętrznej linii obronnej państwa – wiodącej od Pyzdr przez Konin, Koło, Przedecz do Łęczycy – osłaniającej połączenia komunikacyjne Wielkopolski z Małopolską i tereny położone na lewym brzegu Warty. Równocześnie z zamkiem powstało samo miasto, w swoim charakterystycznym, pierwotnym układzie przestrzennym²².

Lokację Konina można uznać za udaną i na początku XIV stulecia miasto należało do ośrodków średniej wielkości w Wielkopolsce. Konin stał się także ośrodkiem administracyjnym, początkowo alternatywnym dla Łądu jako siedziby kasztelanii²³. W toku walk Władysława Łokietka o Wielkopolskę miasto stanowiło jeden z punktów oparcia w walce z książętami głogowskimi, co w konsekwencji zaowocowało ostatecznym przesunięciem centrum administracyjnego z Łądu do Konina. Za panowania Kazimierza Wielkiego, kiedy odbudowano miasto po zniszczeniach z 1331 r., Konin został siedzibą powiatu sądowego²⁴.

Reliktem skomplikowanych stosunków administracyjnych w obrębie dawnej kasztelanii łądzkiej było przejściowe występowanie odrębnej hierarchii ziemskiej, co wyróżniało konińskie spośród innych terenów Wielkopolski. Miał też Konin w XIV i na początku XV w. odrębnych starostów grodowych, niezależnych od starosty generalnego Wielkopolski. Dopiero w drugiej połowie XV w. Konin przeszedł ostatecznie pod zarząd starostów generalnych Wielkopolski i od tego czasu występujący w źródłach starostowie konińscy byli zwykłymi tenutariuszami dóbr królewskich²⁵.

Będąc miastem królewskim Konin był regularnie wizytowany przez monarchów, w związku z praktykowanym w średniowieczu zwyczajem objazdów kraju, a także sporadycznie miejscem odbywania sejmików szlacheckich²⁶.

Od chwili wykształcenia się powiatów w XIV w. do końca istnienia I Rzeczypospolitej powiat koniński wchodził w skład województwa kaliskiego. Natomiast pod względem podziałów kościelnych Konin należał do archidiecezji gnieźnieńskiej, a w jej obrębie do archidiaconatu gnieźnieńskiego²⁷.

Po drugim rozbiorze Konin znalazł się w obrębie nowoutworzonej prowincji Prus Południowych, a w ich obrębie w granicach departamentu poznańskiego. Miasto tworzyło

²² Zob. A. Wędzki, *Konin w późnym średniowieczu*, „Rocznik Koniński” t. 8, 1980, s. 15.

²³ A. Gąsiorowski, *Urzędnicy zarządu lokalnego w późnośredniowiecznej Wielkopolsce*, Poznań 1979, s. 21 i nast.

²⁴ A. Gąsiorowski, *Powiat w Wielkopolsce w XIV-XVI wieku*, Poznań 1965, s. 25.

²⁵ A. Wędzki, *Konin w późnym średniowieczu*, dz. cyt., s. 8-9.

²⁶ Tamże s.9; A. Gąsiorowski, *Podróże panującego w średniowiecznej Polsce*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 25, z.2;1973, s. 50 i nast.

²⁷ A. Gąsiorowski, *Podziały terytorialne i zarząd wewnętrzny*, w: *Dzieje Wielkopolski*, t.I, Poznań 1969, s.36-37.

odrębną jednostkę administracyjną, gdyż powiaty (w tym także koniński) obejmowały terytorialnie te tereny, które leżały poza obrębem miast²⁸. Natomiast po trzecim rozbiore Polski, kiedy nastąpiły kolejne podziały administracyjne, Konin znalazł się w granicach departamentu kaliskiego²⁹.

Nowy podział administracyjny dokonany w okresie Księstwa Warszawskiego na mocy dekretu z 19 grudnia 1807 r. zasadniczo nie wprowadził większych zmian w odniesieniu do granic departamentów i powiatów. Miasto Konin należało do powiatu konińskiego, wchodzącego w skład departamentu kaliskiego. Istotna zmiana polegała natomiast na wprowadzeniu nowej jednostki administracji terenowej, tj. gminy. W mieście na jej czele stał burmistrz. Miejscem zgromadzeń gminnych w departamencie kaliskim był Konin i Sieradz³⁰.

Po roku 1815 Konin należał do grupy miast narodowych (później zwanych rządowymi), pozostając ważnym ośrodkiem administracyjnym na terenie ówczesnego województwa kaliskiego. Z chwilą wprowadzenia nowego podziału administracyjnego Królestwa – na mocy postanowienia Namiestnika Królewskiego z dnia 16 stycznia 1816 r. – Konin został miastem powiatowym i jednocześnie siedzibą władz obwodu. Rozległej jednostki administracyjnej rozciągającej się od rejonu miast: Pyzdry i Słupca na zachodzie, po Koło na wschodzie oraz Rychwał, Tuliszków, Władysławów na południu i miasteczka Skulsk oraz Wilczyn na północy³¹. Z kolei obwód dzielił się na dwa powiaty (Konin i Pyzdry), które były jedynie jednostkami podziału sądowego i do 1830 r. samorządu szlacheckiego. Z racji pełnionej funkcji ośrodka administracyjnego Konin zajmował szczególną pozycję pośród 16 ośrodków miejskich leżących na terenie wspomnianego obwodu³². Kolejne zmiany administracyjne w praktyce nie zmieniły pozycji i roli miasta, gdyż w swojej istocie nie wprowadziły żadnych zmian terytorialnych na tym szczeblu administracyjnym. Dokonana w 1842 r. zamiana dotychczasowych obwodów na powiaty i powiatów na okręgi, a nawet likwidacja w 1845 r. guberni kaliskiej i włączenie powiatu konińskiego do guberni warszawskiej, nie zmieniły funkcji miasta w tym względzie³³. Był to niewątpliwie jeden z istotnych czynników sprzyjających rozwojowi Konina w tym okresie. W mieście, obok biura

²⁸ J. Wąsicki, *Wielkopolska w latach 1793-1806*, w: *Dzieje Wielkopolski*, t. 1, Poznań 1973, s. 14-15.

²⁹ J. Szymczak, *Zasięg terytorialny i ustroje administracyjne od wczesnego średniowiecza do połowy XX w.*, w: *Województwo Konińskie. Monografia regionalna*, Łódź-Konin 1986, s. 128-129; Z. Włodarczyk, *Siedziby Kamer Wojenno-Ekonomicznych w Prusach Południowych (1793-1806)*, „Poznański Rocznik Historyczno – Archiwalny”, Rocznik VIII/IX, 2001-2002, s. 83 i nast.

³⁰ Ibidem, s. 129.

³¹ A. Borkiewicz, W. Trzebiński, *Podziały administracyjne Królestwa Polskiego 1815-1818*, „Dokumentacja geograficzna”, z. 4, 1956, s. 4 i n.

³² P. Rybczyński, *Życie gospodarcze Konina*, dz. cyt., s. 20.

³³ Archiwum Państwowe w Poznaniu. Oddział w Koninie (dalej cyt. APK), Justyna Bobińska, *Wstęp do inwentarza zespołu Akta miasta Konina z lat 1795-1950*, s. I i n.

komisarza obwodu (a od 1842 r. naczelnika powiatu), znalazło się szereg innych instytucji i władz, w tym m.in., kasa powiatu, sąd pokoju i sąd policji prostej, naczelnik żandarmerii, naczelnik komendy inwalidów (weteranów) i lazaret wojskowy, agendy urzędów skarbowych i kancelarie notarialne. Od czasów zaboru pruskiego w Koninie znajdował się także rządowy magazyn solny. W 1862 r. otwarto również Powiatową Szkołę Pedagogiczną, w której ówczesny burmistrz i rada widzieli istotny czynnik dalszego rozwoju miasta³⁴. Po reformie administracyjnej Królestwa dokonanej w 1867 r. Konin pozostał miastem powiatowym i centrum administracyjnym nowego, znacznie pomniejszonego powiatu konińskiego³⁵. W skład tegoż powiatu wchodziło początkowo 6 miast (Konin, Golina, Ślesin, Rychwał, Tuliszków i Władysławów) oraz 12 gmin wiejskich³⁶. Po zakończeniu w 1870 r. reformy miejskiej status miasta zachował jedynie Konin, a pięć pozostałych ośrodków miejskich przekształcono w tzw. osady³⁷. Z racji pełnionej funkcji miasta powiatowego w Koninie miało siedzibę szereg władz, urzędów i instytucji. Przede wszystkim naczelnik powiatu wraz z zarządem powiatowym i działającymi przy nim urzędem do spraw powinności wojskowej oraz powiatową radą opieki społecznej (Powiatową Radą Dobroczywności Publicznej). Ponadto naczelnik straży ziemskiej (będący równocześnie zastępcą naczelnika powiatu do spraw policyjnych), komisarz do spraw włościńskich i kasa powiatowa (urząd skarbowy)³⁸. Niektóre z urzędów swoim zasięgiem działania obejmowały także powiat słupecki. Tak było m.in. w przypadku 2 Okręgu Kaliskiego Zarządu Akcyzy, zarządu żandarmerii (zanim tenże pod koniec XIX w. nie został zlikwidowany, a jego teren działania przyłączony do zarządu kaliskiego)³⁹. Również utworzony po reformie sądownictwa w 1876 r. sąd pokoju swoimi kompetencjami obejmował miasta: Konin i Słupcę. Niedługo przed wybuchem wojny w Koninie utworzono tzw. Skład Napojów Alkoholowych, co związane było z wprowadzeniem w Rosji państwowego monopolu spirytusowego⁴⁰. Prócz tego w mieście znajdował się urząd sędziego śledczego, kancelarie notarialne, jeden z trzech istniejących w powiecie sądów gminnych, urząd pocztowo - telegraficzny, szpital św. Ducha, itd. W 1868 r. zlikwidowano rządową Powiatową Szkołę Pedagogiczną, którą postrzegano w swoim czasie jako istotny czynnik sprzyjający rozwojowi miasta. Zastąpiło ją prywatne progimnazjum męskie (rodzaj

³⁴P. Rybczyński, *Życie gospodarcze Konina*, dz. cyt. s. 20

³⁵Z obszaru dawnego pow. konińskiego utworzono trzy nowe: kolski, koniński i słupecki. Por. B. Szczepański, *Wschodnia część Wielkopolski*, dz.cyt., s. 767-768.

³⁶Dziennik Praw Królestwa Polskiego, t. 66, s. 283.

³⁷M. Nietyksza, *Rozwój miast i aglomeracji miejsko-przemysłowych w Królestwie Polskim 1865-1914*, Warszawa 1986, s. 352.

³⁸Zob. m.in. *Pamiętna Książka Kaliszskiej Gubernii*, 1893, 1901, 1903, 1904; *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, Warszawa 1883, s. 334-335.

³⁹M. Janik, M. Wilmański, *Archiwum Państwowe w Łodzi. Informator o zasobie*, Łódź 1996, s. 32.

⁴⁰Zob. P. Rybczyński, *Rozwój gospodarczy i społeczny Konina*, dz. cyt., s. 31.

niższej szkoły ponadelementarnej) i pensje żeńskie o podobnym charakterze. Dopiero na fali liberalizacji, będącej skutkiem rewolucji 1905 r., udało się utworzyć w mieście prywatną 7 klasową szkołę handlową męską oraz analogiczną szkołę dla dziewcząt⁴¹. Od czasu powstania styczniowego miasto stało się miejscem stałego postoju wojska. Po wygaśnięciu działań zbrojnych część skoncentrowanych w Koninie i okolicy oddziałów wycofano, natomiast na stałe pozostał 39 Tomski Pułk Piechoty. W samym mieście stacjonował sztab i część pododdziałów, a pozostałe w innych miejscowościach regionu⁴². W 1875 r. wymieniony pułk piechoty przeniesiono do Łęczycy, a do Konina skierowano sztab i dwa szwadrony 13 (5) Kargopolskiego Pułku Dragonów⁴³. Na początku XX w. w obrębie miasta skoncentrowano większą część całego pułku, który jednakże w połowie 1910 r. został przeniesiony w głąb Rosji. Zasadniczą przyczyną likwidacji konińskiego garnizonu były zmiany w doktrynie i przygotowywanych planach wojennych⁴⁴. Po wybuchu I wojny światowej Konin znalazł się z końcem 1914 r. pod okupacją niemiecką. W połowie 1915 r. wprowadzono ostatecznie nowy podział administracyjny, w wyniku którego Konin znalazł się w obrębie Generalnego Gubernatorstwa Warszawskiego. W zakresie administracji cywilnej wspomniane generalne gubernatorstwo podzielono na obwody (Kreise), przy czym obwód obejmował teren jednego lub dwóch powiatów, z reguły w granicach sprzed 1914 r.⁴⁵ W nowym podziale administracyjnym Konin stał się siedzibą władz obwodu (Kaiserliche Zivilverwaltung) obejmującego powiat koniński i słupecki⁴⁶. Wprowadzony przez okupanta ustrój administracyjny znacznie zwiększał samodzielność miast w stosunku do czasów zaboru rosyjskiego, reaktywując ideę samorządu. Miasta otrzymały osobowość prawną, a władze miejskie otrzymały uprawnienia administracyjno-samorządowe⁴⁷. Po odzyskaniu niepodległości w 1918 r. przywrócono powiaty w granicach sprzed 1914 r. Podstawy do nowego podziału administracyjno-terytorialnego dla ziem b. Królestwa Polskiego stworzyła ustawa z 2 sierpnia 1919 r. Utworzono wówczas woj. łódzkie, w składzie którego znalazł się powiat koniński⁴⁸. W 1932 r. zlikwidowano powiat słupecki, którego obszar został

⁴¹ P. Rybczyński, *Z dziejów szkolnictwa średniego w Koninie*, w: V Zjazd Wychowanków i Absolwentów Liceum im. T. Kościuszki w Koninie. W 140 rocznicę powstania szkoły średniej w Koninie, Konin 2003, s. 13 i n.

⁴² P. Rybczyński, *Rozwój gospodarczy i społeczny Konina*, s. 31; Archiwum Państwowe w Łodzi (dalej cyt. APŁ), Kancelaria Gubernatora Kaliskiego, syg. 2837 a.

⁴³ Ibidem; APŁ, Rząd Gubernialny Kaliski, syg. 5633; *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego*, s. 334.

⁴⁴ P. Rybczyński, *Spacerkiem w przeszłość. Szkice z dziejów dawnego Konina*, Konin 1997, s. 43.

⁴⁵ J. Szymczak, *Zasięg terytorialny i ustroje administracyjne*, dz. cyt., s.131; B. Szczepański, *Wschodnia część Wielkopolski*, dzi. cyt., s.771-772.

⁴⁶ APK, J. Bobińska, *Wstęp do inwentarza zespołu Zarząd Cywilny w Koninie z lat 1915-1918*, s. 1/ 1-2.

⁴⁷ K. Pawlak, *Konin w latach pierwszej wojny światowej*, „Rocznik Koniński” t. 11, 1997, s. 76-77.

⁴⁸ J. Szymczak, *Zasięg terytorialny i ustroje administracyjne*, dz. cyt., s. 131; M. Bandurka, *Zmiany administracyjne i terytorialne ziem województwa łódzkiego w XIX i XX w.*, Warszawa 1974, s. 20 i nast.;

przyłączony do dotychczasowego powiatu konińskiego⁴⁹. Natomiast z dniem 1 kwietnia 1938 r. powiaty: kaliski, kolski, koniński i turecki zostały włączone do województwa poznańskiego, powracając tym samym do Wielkopolski⁵⁰. Ustrój administracyjny miasta i zakres kompetencyjny był w tym czasie typowy dla tzw. miasta niewydzielonego (z powiatowego związku komunalnego) i wynikał z obowiązujących przepisów. Podkreślić jednakże trzeba fakt usytuowania w Koninie różnych instytucji o zasięgu kompetencyjnym wykraczającym poza obszar powiatu, co zwiększało jego pozycję jako ośrodka administracyjnego w skali całego regionu⁵¹. Konin pozostał miastem powiatowym także w okresie okupacji niemieckiej w latach 1939-1945⁵². Po okresie zarządu wojskowego miasto znalazło się na obszarze okupowanych ziem polskich przyłączonych do III Rzeszy, jako część składowa Okręgu Rzeszy Poznań (Reichsgau Posen), a od stycznia 1940 Okręgu Rzeszy Kraj Warty (Reichsgau Wartheland). W ramach podziału administracyjnego tzw. Kraju Warty powiat koniński znalazł się w granicach administracyjnych rejencji inowrocławskiej⁵³. Po wyzwoleniu spod okupacji niemieckiej przywrócono podział administracyjny obowiązujący w dniu 31 sierpnia 1939 r.⁵⁴ Zmiany w strukturze administracji terenowej wprowadzone w 1950 r. nie zmieniły roli miasta jako ośrodka administracji powiatowej. Natomiast obszar dotychczasowego powiatu konińskiego uległ istotnemu zmniejszeniu w 1956 r., kiedy na mocy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 12 listopada 1955 r. utworzono powiat słupecki⁵⁵. Ustrój administracyjny miasta w latach powojennych był typowy w ramach obowiązujących w danym okresie przepisów i zachodzących w nich zmian. Istotnym dla Konina faktem było wyłączenie w 1974 r. miasta z powiatu konińskiego i utworzenie z jego obszaru powiatu miejskiego⁵⁶. W wyniku dokonanych w 1975 r. zmian w podziale administracyjnym kraju z dniem 1 czerwca powstało województwo konińskie, które istniało do 31 grudnia 1998 r.

IV. Ogólna charakterystyka materiałów archiwalnych i możliwości ich wykorzystania

⁴⁹ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 7 stycznia 1932 r. w sprawie zniesienia powiatu słupeckiego w województwie łódzkim, Dz. U. RP, nr 64, poz. 22.

⁵⁰ Z. Kaczmarek, *Powrót do macierzy, powiat koniński w obliczu włączenia w struktury administracyjne województwa poznańskiego w 1938 r.*, „Rocznik Koniński” t.11, 1997, s. 93 i nast.

⁵¹ APK, J. Bobińska, *Wstęp do inwentarza zespołu Starostwo Powiatowe w Koninie z lat 1918-1939[1940]*, s. 1/2 i nast.

⁵² S. Nawrocki, *Konin w okresie okupacji hitlerowskiej*, „Rocznik Koniński”, t. 11, 1997, s. 116.

⁵³ J. Szymczak, *Zasięg terytorialny i ustroje administracyjne*, dz. cyt., s. 137-138.

⁵⁴ Na mocy art. 11 dekretu PKWN z 21 sierpnia 1944 r. o trybie powołania władz administracji ogólnej I i II instancji (Dz. U. nr 2, poz. 8).

⁵⁵ Dz. U. nr 44, poz. 284.

⁵⁶ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 28 września 1973 r. w sprawie utworzenia powiatów miejskich Konin w woj. poznańskim i Stargard Szczeciński w woj. szczecińskim (Dz. U. nr 40, poz. 234).

Zasadniczymi materiałami źródłowymi do badań nad dziejami Konina są akta wytworzone i zgromadzone w zespołach akt jego władz administracyjnych i samorządowych, o ile w danym okresie historycznym miasto posiadało w ogóle odrębny samorząd. Zgodnie z poglądami i zasadami funkcjonującymi w przeszłości zachowane materiały archiwalne proveniencji miejskiej sprzed 1950 r. zgromadzone są w dwóch odrębnych zespołach i przechowywane w różnych placówkach archiwalnych. Ponadto dwie księgi miejskie z lat 1660-1700 znajdują się w zasobie Archiwum Głównego Akt Dawnych⁵⁷.

Akta z okresu staropolskiego (*Akta miasta Konin*, 1507-1792)⁵⁸ znajdują się w zasobie Archiwum Państwowego w Poznaniu i liczą zaledwie 21 j.a. Są to wyłącznie księgi: radzieckie, ławnicze, radziecko-wójtowskie (landwójtowskie) oraz ekstrakty z ksiąg radzieckich, wójtowskich (landwójtowskich) i grodzkich⁵⁹. W zespole brak dokumentów, a sam stan zachowania ksiąg miejskich należy uznać za niekompletny. Szczególnie dotkliwym jest brak najstarszych archiwaliów miejskich, zniszczonych w części prawdopodobnie jeszcze w średniowieczu⁶⁰. Jedyne w zasobie Archiwum Głównego Akt Dawnych w Warszawie znajdują się dwa pergaminowe dokumenty (1369-1569), dotyczące wójtostwa⁶¹.

Cennym uzupełnieniem akt miejskich są również akta cechów, przede wszystkim ze względu na ich rolę i znaczenie w strukturze społeczno-gospodarczej miast tego okresu. Niestety w przypadku Konina są one zachowane jedynie szczątkowo, a najstarsze sięgają dopiero końca XVI w.⁶² W praktyce w odniesieniu do okresu staropolskiego zachowały się jedynie akta dwóch cechów: piwowarów i szewców.

W tej sytuacji szczególnego znaczenie dla badań nad dziejami miasta posiadają przechowywane w Archiwum Państwowym w Poznaniu księgi ziemskie i grodzkie. Chociaż przeznaczone zasadniczo dla osób ze stanu szlacheckiego, to jednak kryją na swoich kartach wiele istotnych wpisów i informacji dotyczących Konina i jego mieszkańców. Poszukiwania archiwalne przeprowadzone przez W. Maislę wykazały, że są one jednym z podstawowych materiałów źródłowych, dzięki wpisom zawierającym m.in. nieznanne z oryginałów przywileje miejskie i statuty cechowe⁶³. Zawierają one również liczne jednostkowe wiadomości o

⁵⁷ Archiwum Głównego Akt Dawnych w Warszawie (dalej cyt. AGAD), *Księgi miejskie Konin* z lat 1660-1700.

⁵⁸ Kursywą w tekście zaznaczono nazwy zespołów archiwalnych, które wraz z podstawowymi danymi zamieszczono w załączniku nr 2 do niniejszego referatu. P.R.

⁵⁹ Podstawowe dane o wszystkich wymienionych w referacie zespołach archiwalnych przechowywanych w zasobie archiwów państwowych znajdują się w elektronicznej bazie danych SEZAM (system ewidencji zespołów archiwalnych) dostępnej w każdym archiwum państwowym oraz na stronie internetowej: www.archiwa.gov.pl

⁶⁰ A. Wędzki, *Dzieje Konina*, dz. cyt., s.8.

⁶¹ AGAD, *Przewodnik po zespołach*, t.1, *Archiwa dawnej Rzeczypospolitej*, Warszawa 1975.

⁶² Archiwum Państwowe w Poznaniu (dalej cyt. APP), *Cechy miasta Konin*, 1576-1589.

⁶³ Por. *Przywileje miasta Konina. Privilegia civitatis Coninensis*. Wydał W. Maisel, „Rocznik Koniński” t. 5, 1977, s. 99 i nast.; *Statuty cechów konińskich z XV-XVIII wieku*. Zebrał i opracował W. Maisel, „Rocznik

kontaktach i sporach mieszczan ze szlachtą, co pozwala na pozyskanie danych odnośnie zagadnień życia gospodarczego i społecznego miasta ⁶⁴.

Najwięcej informacji dotyczących miasta zawierają z natury rzeczy księgi ziemskie i grodzkie konińskie, ale interesujące wiadomości można znaleźć praktycznie w wszystkich zespołach tychże ksiąg z terenu Wielkopolski, a przede wszystkim: kaliskich, gnieźnieńskich i poznańskich ⁶⁵. Jak dotychczas w zakresie omawianej problematyki w miarę systematyczną kwerendą objęto tylko księgi grodzkie konińskie, w pozostałych przypadkach były to tylko poszukiwania wybiórcze. Wyraźnym ograniczeniem jest w tym względzie ogólna ilość tychże materiałów i pracochłonność tak zakrojonych poszukiwań archiwalnych ⁶⁶

Spośród archiwów państwowych drugą po archiwum poznańskim placówką, w zasobie której znajduje się najwięcej materiałów archiwalnych zawierających informacje do dziejów Konina w okresie staropolskim, pozostaje Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie. Obok wymienionych już uprzednio materiałów są to akta *Metryki Koronnej* oraz *Archiwum Skarbu Koronnego* ⁶⁷. Szereg informacji odnoszących się do miasta zawarte jest w tych materiałach (przede wszystkim lustracje miasta) w kontekście dokumentów i wiadomości dotyczących dóbr starostwa konińskiego ⁶⁸

Odrębną grupę przeważnie niepublikowanych i w dalszym ciągu mało rozpoznanych źródeł stanowią archiwalia odnoszące się do spraw kościelnych przechowywane przede wszystkim w Archiwum Archidiecezjalnym w Gnieźnie, a po części również w Archiwum Diecezjalnym we Włocławku ⁶⁹. Szczególnie cenne informacje zawierają akta wizytacji parafii.

Drugi zespół akt miasta Konina znajduje się w zasobie Archiwum Państwowego w Poznaniu. Oddział w Koninie (*Akta miasta Konina, 1795-1950*). W jego skład wchodzi akta z lat 1795 – 1950 w ogólnej ilości 870 j.a. (w tym 37 j.a. domowych książek meldunkowych z lat 1934 – 1949) Rzeczywisty stopień zachowania materiałów archiwalnych w wymienionym zespole jest niezwykle zróżnicowany w odniesieniu do poszczególnych okresów i przedstawia się następująco:

- Magistrat Policyjny w Koninie (Polizei Magistrat zu Konin), 1795-1806, 1.ja.,

Koniński”, t. 6, 1978, s. 151 i nast.

⁶⁴ J. Wiesiołowski, *Opis miasta Konina z roku 1557*, „Rocznik Wielkopolski Wschodniej” t. 2, 1974, s. 235-236.

⁶⁵ A. Wędzki, *Dzieje Konina*, dz. cyt., s.160.

⁶⁶ Zob. Spis zespołów AP Poznań ; J. Bielecka, *Inwentarze ksiąg archiwów grodzkich i ziemskich Wielkopolski XIV-XVIII wieku*, Poznań 1965.

⁶⁷ Zob. AGAD, *Informator o zasobie*. Opracowanie zbiorowe pod red. Teresy Zielińskiej, Warszawa 1992; AGAD, *Przewodnik po zespołach*, t.1, *Archiwa dawnej Rzeczypospolitej*, Warszawa 1975.

⁶⁸ *Lustracje miasta Konina z XVI – XVIII wieku*. Wydał W. Maisel, „Rocznik Koniński” t.7. s. 201-202.

⁶⁹ *Dzieje miasta Poznania i województwa poznańskiego* (w granicach z 1974 r.). *Informator o materiałach archiwalnych*, t.II, Warszawa 1982, s. 85 i nast.; A. Wędzki, *Dzieje Konina*, s. 9.

- Urząd Muncypalny Miasta Konina i Magistrat Miasta Konina, [1800] 1807-1866, 504 j.a.,
- Magistrat Miasta Konina (Magistrat goroda Konina), [1818] 1867-1914, 16 j.a.,
- Magistrat Miasta Konina i Zarząd Miejski w Koninie, [1915] 1918-1939 [1941], 75 j.a.,
- Zarząd Miejski w Koninie (Stadtverwaltung Konin), 1939-1944, 94 j.a.,
- Zarząd Miejski w Koninie, [1936] 1945-1950, 179 j.a.⁷⁰.

Z okresu zaboru pruskiego zachował się tylko jeden poszyt akt dotyczących spraw produkcji piwa w Koninie. W tej sytuacji potencjalną bazę źródłową stanowią jedynie akta władz wyższego szczebla tego okresu: Południowo-Pruskiej Kamery Wojennej i Domen w Poznaniu⁷¹ oraz *Generalnego Dyrektorium. Departament Prus Południowych*⁷². Pierwszy z wymienionych zespołów zachował się tylko szczątkowo, ponadto Konin należał do departamentu poznańskiego tylko w pierwszych latach zaboru pruskiego. Większe znaczenie posiadają niewątpliwie materiały znajdujące się w drugim z wymienionych zespołów. W szczególności grupa akt dotycząca wszelkich spraw administracyjnych i gospodarczych departamentu kaliskiego⁷³.

Materiały z czasów zaboru pruskiego są nadal prawie zupełnie nierozpoznane pod kątem zawartości informacyjnej w odniesieniu do dziejów miast Wielkopolski Wschodniej⁷⁴. W przypadku Konina wiadomo jedynie, że zawierają informacje o okolicznościach i konsekwencjach katastrofalnego pożaru miasta w czerwcu 1796 r., którego jednym ze skutków były daleko idące zmiany w pierwotnym układzie przestrzennym miasta⁷⁵. Zapewne również cenne informacje dotyczące miasta zawierać mogą akta Departamentu Solnego, gdyż w Koninie Prusacy zlokalizowali jedyny w regionie magazyn solny⁷⁶.

Dotkliwa luka w materiałach archiwalnych dotyczy okresu Księstwa Warszawskiego. W zespole akt miasta Konina zasadniczo brak materiałów z lat 1806-1814. Tylko w nielicznych przypadkach dokumentacja dotycząca określonych spraw zawiera akta i informacje sprzed

⁷⁰ APK, Karta zespołu i inwentarz zespołu: Akta miasta Konina, 1795-1950.

⁷¹ *Archiwum miasta Poznania i Województwa Poznańskiego. Przewodnik po zasobie archiwalnym*, Warszawa 1969, s. 171-172; F. Paprocki, *Źródła rękopiśmienne do dziejów Wielkopolski w okresie porozbiorowym (1793 – 1918) – Źródła rękopiśmienne*, w: *Dzieje Wielkopolski*, t.II, Poznań 1973, s. 856.

⁷² AGAD, *Generalne Dyrektorium. Departament Prus Południowych (General Direktorium. Departament Sudpreussen)*, 1793-1806.

⁷³ Zob. AGAD. *Informator o zasobie*, s. 67-68.

⁷⁴ Wymienione materiały archiwalne nie zostały w ogóle uwzględnione w monografiach m.in. takich miast jak Słupca i Turek. Por.: *Dzieje Słupcy*, praca zbiorowa pod red. B. Szczepańskiego, Poznań 1996; *Dzieje Turku*, praca zbiorowa pod red. E. Makowskiego i Cz. Luczaka, Poznań 2002.

⁷⁵ Informacja uzyskana od Pana Zdzisława Włodarczyka, za którą serdecznie dziękuję. Szerzej na temat zmian w układzie przestrzennym miasta w czasach pruskich pisze A. Wędzki, *Przemiany przestrzenne Konina*, s. 52-55.

⁷⁶ AGAD, *Generalne Dyrektorium. Departament Solny (General Direktorium. Salzdepartament)*, 1795-1806.

1815 r. Zniszczeniu uległy również akta władz powiatowych i departamentalnych z terenu Wielkopolski ⁷⁷. W Bibliotece Raczyńskich w Poznaniu znajduje się natomiast *Tabela statystyczna Departamentu Kaliskiego z 1811 r.* opracowana przez prefekta tegoż departamentu ⁷⁸.

W zespole *Akta miasta Konina (1795-1950)* większą część stanowią materiały z lat 1815-1866. Pomimo tego nie zachowały się one w stanie kompletnym, co potwierdza analiza repertorium akt z lat 1835-1865 ⁷⁹. Ponadto zgodnie z zasadami systemu kancelarii polskiej znaczną część poszytów stanowią akta ogólne (generalia), natomiast brak niekiedy zachowanych akt szczegółowych (specialia) określonych spraw (materii). Najliczniejsza grupa akt obejmuje poszyty należące do Wydziału Administracyjnego oraz Wydziału Wojskowego, co w istocie odzwierciedla rzeczywisty zakres działalności władz miejskich tego okresu. Przede wszystkim są to materiały związane z całokształtem działalności i stanem kasy miejskiej, formowania list i wymiaru podatków oraz składek miejskich, bieżącego administrowania majątkiem miasta, nadzorem administracyjnym nad zgromadzeniami rzemieślniczymi i kupieckimi, spraw budowlanych, itp. Akta Wydziału Wojskowego dotyczą przede wszystkim całokształtu spraw administracyjnych i finansowych wynikających z realizacji ciężącego na mieszkańcach miasta obowiązku kwaterunku wojskowego (Funduszu Kwaterunkowego). Akta Wydziału Policyjnego obejmują problematykę przestrzegania porządku publicznego, bezpieczeństwa pożarowego i sanitarnego w mieście, spraw ewidencji ludności itp. Natomiast akta Wydziału Religijnego i Oświecenia zawierają szereg danych i informacji odnośnie kościołów i spraw wyznaniowych (w aspekcie działalności tzw. dozorów kościelnych) oraz szkolnictwa w mieście ⁸⁰.

Wyżej wymienione materiały obrazują w podstawowym wymiarze problematykę życia społeczno-gospodarczego miasta, niemniej jednak nie mogą stanowić wyłącznej bazy źródłowej do badań dziejów miasta tego okresu. Powodem jest nie tylko ich niekompletny stan zachowania, ale także obowiązujący wówczas system zarządzania miastami i stosowane procedury administracyjne. Pozbawione samorządu miasta kierowane były przez mianowanych burmistrzów i ławników, których samodzielne kompetencje były niewielkie i w praktyce sprowadzały się do bieżącego administrowania i realizacji odgórnie podejmowanych decyzji.

⁷⁷ Zob. F. Paprocki, *Źródła rękopiśmienne*, s. 856.

⁷⁸ Zob. B. Szczepański, B. Grzelka, *W okresie zaborów i walk o niepodległość (1793-1918)*, W: Dzieje Turku, Poznań 2002, s. 80 i 423.

⁷⁹ APK, Akta miasta Konina, syg. 1; Por. uwagi J. Bobińskiej we wstępie do inwentarza tegoż zespołu.

⁸⁰ Zob. APK, Inwentarz zespołu *Akta miasta Konina*, 1795 – 1950.

Zasadniczym organem decyzyjnym w sprawach miast była Komisja Rządowa Spraw Wewnętrznych, a każda bez mała sprawa wymagała przejścia drogą służbową od szczebla powiatowego, przez wojewódzki (gubernialny), aż po władze centralne Królestwa⁸¹. Ten niezwykle zcentralizowany i zbiurokratyzowany system rodzi dla badaczy określone konsekwencje. W wielu przypadkach dopiero porównanie materiałów i informacji z różnych szczebli pozwala na uzyskanie w miarę pełnych danych oraz ustalenie okoliczności i przebiegu zachodzących procesów społeczno-gospodarczych. Z drugiej strony, dzięki nieuniknionemu w tym systemie powielaniu dokumentacji, nawet w sytuacji braku materiałów w zespole akt miasta, istnieje możliwość pozyskania wielu szczegółowych danych i informacji na podstawie materiałów znajdujących się w aktach naczelnika powiatu, rządu gubernialnego i Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych⁸².

W przypadku Konina stosunkowo mniejsze znaczenie posiadają szcztatkowo zachowane akta Naczelnika Powiatu Konińskiego. Pomijając kwestię nieznacznego zakresu rzeczywistych kompetencji tego szczebla administracji cywilnej w sprawach miast, to zachowały się jedynie materiały o drugorzędym znaczeniu dla historii Konina⁸³.

Znacznie większą wartość przedstawiają materiały zespołów akt znajdujących się w zasobie Archiwum Głównego Akt Dawnych: *Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych Królestwa Polskiego z lat 1815-1868* oraz *Komisji Województwa Kaliskiego i Rządu Gubernialnego Warszawskiego, [1796] 1816-1867 [1867-1903]*⁸⁴. Wymienione zespoły zawierają materiały obrazujące całokształt problematyki gospodarczej miasta, funkcjonowania władz administracyjnych, szkolnictwa, spraw religijnych itp. Wskazane zespoły to najważniejsze, ale oczywiście nie jedyne materiały znajdujące się w zasobie wyżej

⁸¹ Zob. P. Rybczyński, *Życie gospodarcze*, s. 24 i nast.

⁸² Przykładem jest niezwykle cenna źródłowo ankietą tzw. opisu historycznego i statystyczno-topograficznego Konina z 1820 r. Ponieważ brak jej w aktach miasta oraz zaginęła w bliżej nieznanymi okolicznościach z tomu akt stanowiącego zbiór wymienionych ankiet w zespole Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych, uznana została przez A. Wędzkiego za bezpowrotnie straconą. Tymczasem okazało się, że egzemplarz tej ankiety znajduje się w zespole akt Komisji Województwa Kaliskiego i Rządu Gubernialnego Warszawskiego. Zob. A. Wędzki, *Przemiany przestrzenne*, dz. cyt., s.56; *Opisy historyczne i statystyczno-topograficzne miasta Konina z lat 1817 i 1820*. Do druku przygotował P. Rybczyński, „Rocznik Koniński”, t.13, 1999, s. 145-147.

⁸³ Zachowane akta Naczelnika Powiatu Konińskiego stanowią w chwili obecnej dwa zespoły archiwalne, znajdujące się w dwóch różnych archiwach państwowych. Część z nich przechowywana jest w Archiwum Państwowym w Poznaniu. Oddział w Koninie (zespół: *Naczelnik Powiatu Konińskiego z lat 1817-1866*, liczący 14 j.a.), natomiast część znajduje się obecnie w zasobie Archiwum Państwowym miasta Stołecznego Warszawy (zespół: *Naczelnik Powiatu Konińskiego z lat 1816-1866*, liczący 34 j.a.). Pierwotnie ta część akt znajdowała się formalnie w zasobie Archiwum Głównego Akt Dawnych. Zob. AGAD. *Informator o zasobie*, s. 106.

⁸⁴ Zob. AGAD. *Informator o zasobie*, s. 80 i 103-104.; M Łodyńska-Kosińska, *Katalog rysunków z akt Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych*, Warszawa 1974; B. Lewandowska, *Komisja Województwa Kaliskiego i Rząd Gubernialny Warszawski*, w: AGAD, *Przewodnik*, t. II.

wymienionego archiwum i zawierające informacje dotyczące szczegółowych aspektów życia miasta oraz jego mieszkańców tym okresie ⁸⁵.

Dotkliwym problemem w pracach badawczych nad dziejami Konina jest niewątpliwie ledwie szczątkowy stan zachowania akt miasta dotyczących lat 1867-1914. W odniesieniu do tego okresu zachowało się zaledwie 16 j.a, z tego 4 j.a. to księgi ludności stałej. Pozostałe posyty zawierają materiały z zakresu nadzoru policyjnego, wykazy cen różnych produktów, budownictwa, a także cenne akta dotyczące utworzenia w mieście szkoły średniej po rewolucji 1905 r. Równie szczątkowo zachowały się akta szczebla powiatowego, gdyż zespół akt *Konińskiego Zarządu Powiatowego (Koninskoe Uezdnoe Upravlenie)* liczy zaledwie 9 j. a. z lat 1870-1902 i praktycznie niewiele wnosi do historii miasta ⁸⁶.

W tej sytuacji podstawową bazą źródłową dla tego okresu pozostają akta władz ogólnych administracji państwowej ówczesnej guberni kaliskiej, przechowywane w zasobie Archiwum Państwowego w Łodzi. Mowa tutaj o zespołach akt: *Rządu Gubernialnego Kaliskiego* i *Kancelarii Gubernatora Kaliskiego* ⁸⁷. Niemniej jednak i te materiały nie są kompletne, a ponadto cechuje je już znaczny stopień uogólnienia informacji. Pomimo wynikających z takiego stanu rzeczy ograniczeń badawczych materiały te zawierają wiele danych i informacji dotyczących praktycznie wszystkich sfer życia miasta i jego mieszkańców.

Po 1867 r. system zarządzania sprawami miast w zaborze rosyjskim zmienił się tylko w niewielkim stopniu. Był to system nadal niezwykle zbiurokratyzowany i zcentralizowany. Nie mniej jednak, gdy przed 1867 r. wszystkie decyzje zapadały praktycznie na szczeblu instytucji centralnych Królestwa, to w latach unifikacji wzrosła w tym zakresie rola administracji szczebla powiatowego, a przede wszystkim gubernialnego. Było to z jednej strony konsekwencją zniesienia odrębnych władz centralnych Królestwa, a z drugiej strony związane było z rozrostem administracji szczebla powiatowego i gubernialnego, przy jednoczesnym drastycznym zmniejszeniu liczby miast ⁸⁸.

Szczególnie interesujące materiały zawiera referat gospodarki miejskiej rządu gubernialnego, dostarczając szeregu cennych informacji o zagadnieniach gospodarczych miasta. Natomiast w zespole akt *Kancelarii Gubernatora Kaliskiego* znajdują się przede wszystkim materiały będące wynikiem działalności gubernatora jako stróża porządku i

⁸⁵ Dotyczy to m.in. zespołu akt *Centralnych Władz Wyznaniowych Królestwa Polskiego, (XV-XVIII w.) 1796-1888*. Zob. *Katalog rysunków architektonicznych z akt Centralnych Władz Wyznaniowych w Archiwum Głównym Akt Dawnych w Warszawie*, oprac. M. Łodyńska-Kosińska, Warszawa 1981.

⁸⁶ APK., *Inwentarz zespołu Koniński Zarząd Powiatowy (Koninskoe Uezdnoe Upravlenie), 1870-1902*.

⁸⁷ APŁ, *Rząd Gubernialny Kaliski (Kalisskoe Gubernskoe Pravlenie), 1867-1914; Kancelaria Gubernatora Kaliskiego (Kancelarija Kalisskogo Gubernatora)*, [1863-1865] 1866-1918; Zob. APŁ, *Informator o zasobie*, oprac. M. Janik i M. Wilmański, Łódź 1996.

⁸⁸ P. Rybczyński, *Rozwój gospodarczy*, s. 12

spokoju publicznego tj. m.in. sprawy polityczne, policji, nadzoru nad ludnością miejscową i cudzoziemcami, wszelkimi organizacjami i towarzystwami o charakterze gospodarczym, kulturalnym i oświatowym, prasą, zebraniem i zgromadzeniami publicznymi⁸⁹.

Wyżej wymienione zespoły archiwalne zawierają niewątpliwie najwięcej materiałów do poznania dziejów miasta, ale informacji należy także poszukiwać w innych zespołach akt urzędów administracji państwowej i instytucji działających na terenie ówczesnej guberni kaliskiej⁹⁰.

Skromnie natomiast wygląda sprawa materiałów archiwalnych dotyczących bezpośrednio problematyki dziejów miasta w latach I wojny światowej. W zespole akt miasta zachowały się protokoły posiedzeń rady miejskiej i magistratu z lat 1915–1918 oraz zbiór regulaminów władz miejskich i własnych przepisów porządkowych⁹¹. Obrazują one w pewnym stopniu problematykę formowania samorządu i działalności władz miejskich, a także sytuacji gospodarczej miasta oraz położenia i warunków życia mieszkańców⁹². Kilka poszytów akt (często kontynuowanych w późniejszym okresie) dotyczy podjętych w okresie okupacji niemieckiej inwestycji (budowy elektrowni, rzeźni, utrzymania szkół itp.)⁹³.

Akta miasta uzupełniają, aczkolwiek ze względu na stopień zachowania i zawartość w ograniczonym zakresie, materiały znajdujące się w zespole okupacyjnego *Zarządu Cywilnego w Koninie*⁹⁴.

Stan zachowania materiałów z okresu II Rzeczypospolitej w zespole akt miasta należy w przypadku Konina uznać w gruncie rzeczy za szczątkowy. Połowę jednostek archiwalnych stanowią w tym przypadku akta ewidencji ludności (domowe książki meldunkowe). Największą wartość poznawczą przedstawiają protokoły posiedzeń rady miejskiej i magistratu (zarządu miejskiego). Niestety i one nie są kompletne, gdyż brakuje protokołów posiedzeń rady za lata 1924-1928. Pozostałe akta dotyczą spraw budżetowych i gospodarki miejskiej (zakładów miejskich i budownictwa, przemysłu) oraz organizacji obrony przeciwlotniczej i przeciwgazowej na wypadek wojny.

Jednakże szereg informacji o działalności władz miejskich i sytuacji społeczno-gospodarczej, życiu politycznym, społecznym i kulturalnym w mieście zawierają materiały

⁸⁹ Szerzej na ten temat: Czesława Ohryzko-Włodarska, *Materiały do dziejów Kaliskiego z lat 1867-1914 przechowywane w Archiwum Łódzkim*, „Rocznik Kaliski” t 5, 1972, s. 304 i nast. Pod określeniem „Kaliskie” autorka rozumie powiat kaliski w granicach nadanych mu ukazem z 19/31 grudnia 1866 r. Praktycznie jednak omawiane przez nią zespoły akt władz gubernialnych zawierają analogiczne materiały do dziejów innych miast i powiatów guberni kaliskiej.

⁹⁰ Tamże.

⁹¹ APK, Akta miasta Konina (dalej cyt. AMK), syg. 515-517, 521-522.

⁹² Zob. K. Pawlak, *Konin w latach pierwszej wojny*, s. 75 i nast.

⁹³ APK, AMK, syg. 528-529, 533, 535-536, 538-539, 545-547.

⁹⁴ Zob. APK, Inwentarz zespołu *Zarząd Cywilny w Koninie (Kaiserliche Zivilverwaltung Konin)*, 1915-1918.

władz i instytucji szczebla powiatowego. Przede wszystkim akta zespołów archiwalnych: *Wydziału Powiatowego w Koninie z lat [1908] 1918-1939 [1940]* oraz *Starostwa Powiatowego w Koninie z lat 1918-1939 [1940]* ⁹⁵. Wydział Powiatowy był organem wykonawczym i zarządzającym Powiatowego Związku Komunalnego (od 1933 r. noszącego nazwę Powiatowego Związku Samorządowego), obligatoryjnie zrzeszającego wszystkie miasta i gminy wiejskie z obszaru powiatu administracyjnego. Ponieważ do jego zadań należał również nadzór nad samorządem gminnym (gmin miejskich i wiejskich), dlatego też w ramach Referatu Gminnego gromadzono dokumentację dotyczącą spraw organizacji i działalności poszczególnych jednostek samorządu gminnego, w tym także miasta Konina ⁹⁶. Ponadto w ramach realizacji zadań własnych samorządu powiatowego Konin, jako największe miasto i stolica powiatu, zajmował szczególne miejsce, co rzecz jasna znajduje odbicie w omawianych materiałach.

Podobnie rzecz się przedstawia w odniesieniu do akt Starostwa Powiatowego w Koninie. Z racji zakresu kompetencji starosty powiatowego w aktach tegoż zespołu znajdują się materiały obrazujące przede wszystkim problematykę szeroko rozumianego życia społeczno-politycznego, spraw bezpieczeństwa i porządku publicznego, nadzoru nad partiami politycznymi, organizacjami zawodowymi, związkami wyznaniowymi, stowarzyszeniami itp. ⁹⁷. Szczególną wartość przedstawiają okresowe sprawozdania starosty o stanie bezpieczeństwa i sytuacji politycznej znajdujące się w Referacie Bezpieczeństwa i Porządku Publicznego. Zachowały się one niestety tylko częściowo, ale wiele interesujących informacji o sytuacji społeczno-politycznej odnaleźć można w zespole akt *Urzędu Wojewódzkiego w Łodzi (1918-1939)* ⁹⁸, jak też w odniesieniu do lat 1938-1939 w aktach *Urzędu Wojewódzkiego Poznańskiego (1918-1939)* ⁹⁹.

Również w przypadku materiałów archiwalnych dotyczących dziejów miasta w okresie okupacji hitlerowskiej należy zgodzić się z opinią, że są one zdekompletowane ¹⁰⁰. W zespole *Akta miasta Konina z lat 1795-1950* znajduje się kilkadziesiąt teczek hitlerowskich władz miejskich, odnoszących się do spraw oświaty, wychowania i kultury, zdrowia publicznego oraz przemysłu, handlu i rolnictwa. W dużej mierze zawierają one zarządzenia i pisma okólne

⁹⁵ Oba wymienione zespoły przechowywane są w zasobie Archiwum Państwowego w Poznaniu. Oddział w Koninie. Zob. *Archiwum miasta Poznania i Województwa Poznańskiego. Przewodnik po zasobie archiwalnym*, s. 528-532.

⁹⁶ APK, Wydział Powiatowy w Koninie, syg. 304-312.

⁹⁷ APK, J. Bobińska, *Wstęp do inwentarza zespołu Starostwo Powiatowe w Koninie, 1918-1939 [1940]*; Zob. *Historia państwa i Prawa Polski 1918-1939*, Cz. 1, Warszawa 1962, s.194 i n.

⁹⁸ W zasobie archiwalnym Archiwum Państwowego w Łodzi. Zob. APŁ, *Informator o zasobie*, s. 26

⁹⁹ W zasobie archiwalnym Archiwum Państwowego w Poznaniu. Zob. *Archiwum miasta Poznania i Województwa Poznańskiego. Przewodnik po zasobie archiwalnym*, s.218-221.

¹⁰⁰ S. Nawrocki, *Konin w okresie okupacji hitlerowskiej*, dz. cyt., s. 110.

jednostek nadrzędnych, oferty handlowe oraz spisy zwierząt hodowlanych w mieście. Szczególna wartość przedstawiają dwie teczki akt zawierające korespondencję z lat 1943-1944 w sprawach pokrywania kosztów związanych z transportem osób aresztowanych oraz więźniów z miejscowych aresztów i więzienia sądowego do innych więzień i obozów. Znajdują się w nich wykazy z nazwiskami osób uwięzionych i adnotacją o miejscowości lub konkretnym więzieniu, czy też obozie koncentracyjnym, do którego ich transportowano ¹⁰¹.

Szczałkowy jest także stan zachowania okupacyjnych władz szczebla powiatowego. Zachowane akta *Starostwa Powiatowego w Koninie (Landratsamt Konin)* z lat [1936] 1939-1944 przechowywane są w zasobie Archiwum Państwowego w Poznaniu. W materiałach tegoż zespołu znajduje się m. in. niezwykle cenne sprawozdanie szefa policji ochronnej w Koninie z lipca 1940 r., obrazujące politykę terroru władz okupacyjnych realizowaną od początku okupacji miasta ¹⁰². Nie zachowały się natomiast akta władz policyjnych, ani NSDAP i jej przybudówek na szczeblu miasta i powiatu. Niemniej jednak szereg spraw, aczkolwiek w ograniczonym zakresie, odtworzyć można na podstawie znajdujących się również w Archiwum Państwowym w Poznaniu materiałach, przede wszystkim w aktach *Namiestnika Rzeszy w Kraju Warty (Reichstatthalter im Reichsgau Wartheland-Posen)* z lat [1930] 1939-1945 oraz *Urzędu Powierniczego w Poznaniu (Treuhandstelle)* z lat [1907] 1939-1945. W pierwszym z wymienionych zespołów znajdują się m.in. materiały dotyczące planów przebudowy miasta i budowy nowego osiedla mieszkaniowego oraz akta personalne urzędników niemieckich. Szczególnie interesująca jestteczka akt personalnych niemieckiego burmistrza Philippa Hinkela, gdyż poprzez pryzmat zasług tegoż zawiera szereg informacji odnoszących do sytuacji w mieście i realizowanej polityki germanizacji ¹⁰³. Natomiast akta urzędu powierniczego zawierają szereg materiałów obrazujących m.in. grabież mienia należącego do Polaków i Żydów i zmiany stosunków własnościowych ¹⁰⁴.

Materiałów do dziejów miasta po 1945 r. należy poszukiwać przede wszystkim w zasobie konińskiej placówki archiwalnej oraz archiwum poznańskiego. W oddziale w Koninie Archiwum Państwowego w Poznaniu przechowywane są akta administracji miejskiej Konina z lat 1945-1990 oraz administracji szczebla powiatowego z lat 1945-1975 i wojewódzkiego z lat 1975-1998. Ze względu na zachodzące w tym okresie zmiany ustrojowe i administracyjne akta administracji miejskiej z lat 1945 –1990 obejmują kilka zespołów archiwalnych. Akta Zarządu Miejskiego z lat 1945-1950 stanowią część zespołu *Akt miasta Konina (1795-1950)*.

¹⁰¹ APK, Akta miasta Konina, syg. 599-600.

¹⁰² APP, Starostwo Powiatowe w Koninie (Landratsamt Konin), 1939-1944, syg. 36.

¹⁰³ APP, Namiestnik Rzeszy w Kraju Warty (Reichstatthalter), syg. 1436.

¹⁰⁴ Por. S. Nawrocki, Konin w okresie okupacji, s. 129 i nast.

Pozostałe zespoły to: *Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Koninie* z lat [1939] 1950-1973, *Miejska Rada Narodowa w Koninie* z lat [1973] 1975-1990 i *Urząd Miejski w Koninie* z lat 1975-1990. Stopień zachowania tychże materiałów jest zróżnicowany, jednakże obrazują one – w takim zakresie kompetencyjnym, jaki obowiązywał w danym okresie – podstawową problematykę funkcjonowania miasta. Szereg materiałów i informacji można również znaleźć w akta szczebla powiatowego, a znajdujących się w następujących zespołach archiwalnych: *Starostwo Powiatowe Konińskie* z lat 1945-1950, *Powiatowa Rada Narodowa w Koninie* z lat 1945-1950, *Prezydium Powiatowej Rady Narodowej* z lat 1950 –1973. W zasobie Oddziału w Koninie znajdują się także akta *Urzędu Wojewódzkiego w Koninie* z lat 1975-1998 oraz *Wojewódzkiej Rady Narodowej w Koninie* z lat 1975-1990.

Natomiast w Archiwum Państwowego w Poznaniu znajdują się akta wojewódzkich organów administracji państwowej ówczesnego województwa poznańskiego z lat 1945-1975 (zob. zał. 1). Ze względu na posiadane przez te organy kompetencje, m.in. w zakresie planowania gospodarczego i nadzoru nad organami terenowej administracji niższego szczebla, przynoszą one szereg danych i informacji dotyczących szeroko rozumianych spraw miasta i szerszego kontekstu jego rozwoju ¹⁰⁵. Szczególnie w aspekcie uprzemysłowienia i budowy Konińskiego Rejonu Przemysłowego, któremu towarzyszył dynamiczny rozwój przestrzenny i demograficzny miasta oraz jego infrastruktury komunalnej.

Trzeba przy tym zauważyć, że budowa przemysłu paliwowo-energetycznego w regionie była inwestycją planowaną i zarządzaną na szczeblu centralnym. Niewątpliwie interesującym zagadnieniem badawczym byłoby określenie rzeczywistych przyczyn i warunków determinujących rozwój i ostateczny kształt branżowy konińskiego przemysłu. Przede wszystkim w kontekście założeń i realizacji tzw. planu sześcioletniego, kiedy upadła pierwotna koncepcja budowy kombinatu paliwowo – energetyczno – chemicznego ¹⁰⁶. Można przypuszczać, że potencjalnych materiałów i informacji mogłyby dostarczyć akta instytucji centralnych, przede wszystkim Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów (1945-1950) Państwowej Komisji Planowanie Gospodarczego (1949-1956) i kolejnych ministerstw odpowiedzialnych za resort górnictwa ¹⁰⁷.

¹⁰⁵ Szerzej na temat struktur organizacyjnych i kompetencji m.in., *Wojewódzkie organy administracji państwowej w Poznaniu 1945-1985. Struktury organizacyjne i zarys kompetencji*, Oprac. zbiorowe pod red. S. Kłysa, Poznań 1986,

¹⁰⁶ Z. Kowalczykiewicz, *Zaczęło się w Brzeźnie. Dzieje Kopalni Węgla Brunatnego Konin 1945-1995*, Konin 1995, s. 51 i nast.

¹⁰⁷ Ministerstwa Górnictwa i Energetyki z lat 1949-1950, Ministerstwa Górnictwa z lat 1950-1955, Ministerstwa Górnictwa Węglowego z lat 1955-1957. Wszystkie wymienione zespoły akt znajdują się w zasobie Archiwum Akt Nowych w Warszawie.

W zasobie Archiwum Państwowego w Poznaniu znajdują się również akta miejskiej, powiatowej i wojewódzkiej instancji Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej z lat 1948-1975 oraz ruchów i organizacji podległych. Podobnie jak też akta komitetów powiatowych Polskiej Partii Robotniczej i Polskiej Partii Socjalistycznej z lat 1945-1948 (zob. zał. 1). Natomiast akta *Komitetu Wojewódzkiego PZPR w Koninie* oraz *Komitetu Miejskiego PZPR w Koninie* po roku 1975 znajdują się w zasobie oddziału w Koninie Archiwum Państwowego w Poznaniu. Tutaj również przechowywane są m.in. materiały *Wojewódzkiego Komitetu Frontu Jedności Narodu w Koninie* z lat 1975-1980 oraz *Wojewódzkiej Rady Patriotycznego Ruchu Odrodzenia Narodowego w Koninie* z lat 1982-1989.

IV. Zakończenie

Materiały archiwalne do dziejów Konina stanowią bogatą i różnorodną bazę źródłową, i w rzeczy samej nie ograniczają się jedynie do akt miasta i administracji miejskiej, których zresztą stan zachowania jest generalnie niepełny, a w odniesieniu do wielu okresów jest wręcz szczątkowy.

Konieczność założenia szerszego zakresu poszukiwań archiwalnych w badaniach nad dziejami miasta wynika nie tylko z ewentualnego braku akt proveniencji miejskiej, ale także nieodzownego uwzględnienia zmieniającego się zakresu kompetencji władz i administracji miejskiej oraz formalno-prawnych ram i społeczno-politycznych uwarunkowań ich funkcjonowania. Szczególnie w okresach, kiedy miasto nie posiadało samorządu, a rzeczywisty ciężar zarządzania sprawami miasta i jego mieszkańców przejmowały władze administracyjne wyższych szczebli.

Wskazane w referacie zespoły archiwalne obejmują przede wszystkim akta szeroko rozumianej administracji ogólnej, które co prawda w sposób najbardziej komplementarny obrazują problematykę funkcjonowania miasta i życia jego mieszkańców, ale w rzeczy samej nie są jedynymi materiałami archiwalnymi mogącymi stanowić bazę źródłową do zaawansowanych badań nad wybranymi dziedzinami i aspektami jego przeszłości. Niezbędne w takich przypadkach może się okazać również sięgnięcie do materiałów znajdujących się w aktach poszczególnych działów administracji specjalnej, instytucji gospodarczych, wymiaru sprawiedliwości, kościołów, zbiorów kartograficznych itd.

Również tych materiałów należy poszukiwać przede wszystkim w zasobach archiwów państwowych w: Koninie, Poznaniu, Łodzi, Warszawie (Archiwum Główne Akt dawnych),

Kaliszu, a także m.in. w archiwach kościelnych (Archiwum Archidiecezjalnym w Gnieźnie i Archiwum Diecezjalnym we Włocławku).

Załącznik 1

Ważniejsze publikacje materiałów źródłowych i opracowań dotyczących historii miasta Konina

Materiały

Konińska relacja z Archiwum Ringelbluma. Do druku przygotował J. Gulczyński, „Rocznik Koniński”, t. 14, 2003, s. 197-202.

Lustracje miasta Konina z XVI-XVIII wieku. Wydał W. Maisel, „Rocznik Koniński”, t.7, 1979, s.201-234.

Materiały i źródła do dziejów Konina (1). Zebrał i opracował W. Maisel, „Rocznik Koniński”, t. 8, 1980, s. 161-175.

Opisy historyczne i statystyczno-topograficzne miast Konina i Kazimierza z 1860 roku. Do druku przygotował J. Śmiałowski, „Rocznik Koniński” t. 14, 2003, s. 169-195.

Opisy historyczne i statystyczno-topograficzne miasta Konina z lat 1817 i 1820. Do druku Przygotował P. Rybczyński, „Rocznik Koniński” t. 13, 1999, s. 145-174.

Przywileje Konina. Privilegia civitatis Coninensis. Wydał W. Maisel, „Rocznik Koniński”, t.5, 1977, s. 99-164.

Statuty cechów konińskich z XV-XVIII wieku., „Rocznik Koniński”, t.6, 1978, s. 151-194.

Statuty miasta Konina z XVI-XVIII wieku. Zebrał i opracował W. Maisel, „Rocznik Wielkopolski Wschodniej”, t. 4, 1976, s, 157-173.

Wiesiołowski J., *Opis miasta Konina z roku 1557*, „Rocznik Wielkopolski Wschodniej”, t. 2, 1974, s. 235-243.

Wyroki sądu konińskiej Komisji Dobrego Porządku z lat 1781-1783. Zebrał i wydał W. Maisel, „Rocznik Koniński”, t.7, 1979, s. 235-286.

Rozprawy i opracowania

Biderman E. I Rewekant B., *Dynamika rozwoju oraz przemiany struktury ludności miasta Konina w drugiej połowie XIX i w XX wieku*, „Rocznik Koniński”, t. 8, 1980, s. 39-56.

Choniawko A., *Podstawowe problemy życia społeczno-politycznego Konina w latach 1945-1975*, „Rocznik Koniński”, t. 9, 1981, s. 145-221.

Gulczyński J., *Konińska efemeryda prasowa z 1914 r.*, „Rocznik Koniński”, t. 13, 1999, s. 169-174.

Hejman L., *Konińscy Żydzi na przestrzeni dziejów*, „Rocznik Koniński”, t. 14, 2003, s. 13-63.

Kędelski M., *Rozwój demograficzny Konina w latach 1946-1995*, „Rocznik Koniński”, t.12, 1998, s. 129-154.

Nawrocki S., *Konin w okresie okupacji hitlerowskiej*, „Rocznik Koniński”, t. 11, 1997, s. 109-138.

Pawlak K., *Konin w latach I wojny światowej*, „Rocznik Koniński”, t. 11, 1997, s. 75-91.

Pawlak K., *Organizacja i działalność władz miejskich Konina w okresie międzywojennym*, „Rocznik Koniński”, t. 10, 1982, s. 69-90.

Pawlak K., *Przemysł i rzemiosło Konina w okresie międzywojennym*, „Rocznik Koniński”, t. 8, 1980, s. 73-86.

Pawlak K., *Życie polityczne Konina w latach 1918-1939*, „Rocznik Koniński”, t. 9, 1981, s. 121-143.

- Rybczyński P., *Rozwój gospodarczy i społeczny Konina w latach 1867-1914*, „Rocznik Koniński”, t. 15, 2005, s. 9-80.
- Rybczyński P., *Sukiennictwo w Koninie w pierwszej połowie XIX wieku*, „Rocznik Koniński”, t. 12, 1998, s. 75-102.
- Rybczyński P., *Życie gospodarcze Konina w latach 1815-1866*, „Rocznik Koniński”, t. 13, 1999, s. 9-64.
- Strugliński Z, Waligórski F., *Ruch sportowy w Koninie w latach 1945-1974*, „Rocznik Wielkopolski Wschodniej”, t.4, 1976, s. 203-213.
- Studziński A., *Konińska Ochotnicza Straż Pożarna (1874-1974)*, „Rocznik Wielkopolski Wschodniej”, t. 2, 1974, s. 245-259.
- Tomaszewicz A., *Życie teatralne Konina w latach zaborów*, „Rocznik Koniński”, t. 9, 1981, s. 95-119.
- Wędzki A., *Dzieje Konina t. 1, Konin w czasach przedrozbiorowych*, Konin 2000.
- Wędzki A., *Konin w późnym średniowieczu*, „Rocznik Koniński”, t. 8, 1980, s. 7-37.
- Wędzki A., *Początki Konina*, „Rocznik Koniński”, t. 7, 1979, s. 9-41.
- Wędzki A., *Przemiany przestrzenne Konina w czasach nowożytnych*, „Rocznik Koniński”, t. 9, 1981, s. 41-80.

Załącznik 2

Ważniejsze zespoły archiwalne w zasobie archiwów państwowych zawierające materiały do dziejów miasta Konina

Objaśnienie elementów opisu zespołu (zbioru) archiwalnego

1. Nazwa archiwum i numer zespołu
2. Nazwa zespołu archiwalnego
3. Daty skrajne zespołu
4. Rozmiar ogólny zespołu (zbioru) w jednostkach archiwalnych (j.a.) i metrach bieżących (m.b.)
5. Język dokumentacji
6. Pomoce ewidencyjno-informacyjne

I. Akta miasta i administracji miejskiej

1

1. Archiwum Państwowe w Poznaniu, nr zespołu 4301
2. Akta miasta Konin
3. 1507-1792
4. 21 j.a.; 0.60 m.b.
5. Łacina, polski
6. Inwentarz książkowy

2

1. Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie, nr zespołu 446
2. Księgi miejskie Konin
3. 1660-1700
4. 2 j.a.; 0,20 m.b.
5. Łacina, polski
6. Inwentarz książkowy

3

1. Archiwum Państwowe w Poznaniu. Oddział w Koninie, nr zespołu 20
2. Akta miasta Konina
3. 1795-1950
4. 870 j.a.; 11,02 m.b.
5. Polski, rosyjski, niemiecki
6. Inwentarz książkowy

4

1. Archiwum Państwowe w Poznaniu. Oddział w Koninie, nr zespołu 355
2. Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Koninie
3. [1939] 1950-1973
4. 480 j.a.; 5,32 m.b.
5. Polski
6. Spis zdawczo-odbiorczy

5

1. Archiwum Państwowe w Poznaniu. Oddział w Koninie, nr zespołu 386
2. Miejska Rada Narodowa w Koninie
3. [1973] 1975-1990
4. 302 j.a.; 8,00
5. Polski
6. Spis zdawczo-odbiorczy

6

1. Archiwum Państwowe w Poznaniu. Oddział w Koninie, nr zespołu 416
2. Urząd Miejski w Koninie
3. 1975-1990
4. 370 j.a.; 5,50 m.b.
5. Polski
6. Spis zdawczo-odbiorczy

II. Pozostałe zespoły archiwalne

Okres I Rzeczypospolitej

1. Archiwum Państwowe w Poznaniu, nr zespołu 1325
2. Cechy miasta Konin
3. 1576-1939
4. 15 j.a.; 0,13 m.b.
5. Polski, łacina, rosyjski
6. Inwentarz książkowy

8

1. Archiwum Państwowe w Poznaniu, nr zespołu 17
2. Księgi sądu i urzędu grodzkiego w Koninie
3. 1461-1793
4. 170 j.a.; 18,33 m.b.
5. Łacina, polski
6. Inwentarz drukowany

9

1. Archiwum Państwowe w Poznaniu, nr zespołu 6
2. Księgi sądu ziemskiego w Koninie
3. 1394-1791
4. 71 j.a.; 5,75 m.b.
5. Łacina, polski
6. Inwentarz drukowany

10

1. Archiwum Główne Akt Dawnych, nr zespołu 4
2. Metryka Koronna
3. 1414-1820
4. 790 j.a; 53,00 m.b.
5. Łacina, polski, niemiecki, czeski
6. Inwentarz drukowany, inne pomoce

11

1. Archiwum Główne Akt Dawnych, nr zespołu 7
2. Archiwum Skarbu Koronnego
3. 1388-1826
4. 1685 j.a; 80,00 m.b.
5. Polski, łacina, francuski, niemiecki
6. Inwentarz książkowy

Okres zaborów i I wojny światowej (1793 – 1918)

12

1. Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie, nr zespołu 169
2. Generalne Dyrektorium. Departament Prus Południowych

3. 1793-1806
4. 7158 j.a.; 130,50 m.b.
5. Niemiecki, łacina, francuski, polski
6. Inwentarz książkowy, inwentarz kartkowy roboczy, inny rodzaj pomocy

13

1. Archiwum Państwowe w Poznaniu. Oddział w Koninie, nr zespołu 1
2. Naczelnik Powiatu Konińskiego
3. 1817-1866
4. 14 j.a; 0,21 m.b.
5. Polski, rosyjski
6. Inwentarz kartkowy

14

1. Archiwum Państwowe miasta Stołecznego Warszawy, nr zespołu 1400
2. Naczelnik Powiatu Konińskiego
3. 1816-1866
4. 34 j.a.; 0,70 m.b.
5. Polski, rosyjski
6. Inwentarz kartkowy roboczy

15

1. Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie, nr zespołu 228
2. Komisja Województwa Kaliskiego i Rząd Gubernialny Warszawski
3. 1796-1906
4. 3961 j.a.; 119,15
5. Polski, rosyjski, niemiecki
6. Inny rodzaj pomocy

16

1. Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie, nr zespołu 191
2. Komisja Rządowa Spraw Wewnętrznych
3. 1800-1868
4. 7982 j.a.; 466,00 m.b.
5. Polski, rosyjski, niemiecki, łacina
6. Inwentarz książkowy

17

1. Archiwum Państwowe w Łodzi, nr zespołu 92
2. Rząd Gubernialny Kaliski
3. 1867-1918
4. 9216 j.a.; 116,90 m.b.
5. Rosyjski, polski
6. Inwentarz książkowy, indeks rzeczowy, indeks geograficzny

18

1. Archiwum Państwowe w Łodzi, nr zespołu 93
2. Kancelaria Gubernatora Kaliskiego
3. [1863-1865] 1866-1918
4. 3032 j.a.; 40,00 m.b.
5. Rosyjski, polski
6. Inwentarz książkowy, indeks rzeczowy, indeks geograficzny

19

1. Archiwum Państwowe w Poznaniu. Oddział w Koninie, nr zespołu 2
2. Koniński Zarząd Powiatowy
3. 1870-1902
4. 9 j.a; 0,16 m.b.
5. Rosyjski
6. Inwentarz książkowy

20

1. Archiwum Państwowe w Poznaniu. Oddział w Koninie, nr zespołu 3
2. Zarząd Cywilny w Koninie
3. 1915-1918
4. 45 j.a.; 0,30 m.b.
5. Niemiecki, polski
6. Inwentarz książkowy

Okres II Rzeczypospolitej (1918-1939)

21

1. Archiwum Państwowe w Poznaniu. Oddział w Koninie, nr zespołu 6
2. Starostwo Powiatowe w Koninie
3. 1918-1939 [1940]
4. 1417 j.a.; 10,50 m.b.
5. Polski
6. Inwentarz książkowy

22

1. Archiwum Państwowe w Poznaniu. Oddział w Koninie, nr zespołu 10
2. Wydział Powiatowy w Koninie
3. [1908] 1918-1939 [1940]
4. 799 j.a., 10,51 m.b.
5. Polski
6. Inwentarz książkowy
- 7.

23

1. Archiwum Państwowe w Łodzi, nr zespołu 166
2. Urząd Wojewódzki Łódzki

3. 1918-1939
4. 4326 j.a.; 4326 m.b.
5. Polski
6. Inwentarz kartkowy, spis zdawczo-odbiorczy

24

1. Archiwum Państwowe w Poznaniu, nr zespołu 296
2. Urząd Wojewódzki Poznański
3. [1835-1918] 1919-1939
4. 6205 j.a.; 44,00 m.b.
5. Polski
6. Inwentarz książkowy

Okres okupacji niemieckiej (1939-1945)

25

1. Archiwum Państwowe w Poznaniu, nr zespołu 455
2. Starostwo Powiatowe w Koninie
3. [1936-1939] 1939-1944
4. 91 j.a.; 0,78 m.b.
5. Niemiecki
6. Inwentarz książkowy, spis roboczy

26

1. Archiwum Państwowe w Poznaniu, nr zespołu 299
2. Namiestnik rzeszy w Okręgu Kraju warty – Poznań
3. [1902-1939] 1939-1945
4. 3386 j.a.; 47,10
5. Niemiecki
6. Inwentarz książkowy, spis roboczy
- 7.

27

1. Archiwum Państwowe w Poznaniu, nr zespołu 759
2. Urząd Powierniczy w Poznaniu
3. [1907-1939] 1939-1945
4. 14275 j.a.; 98,85 j.a.
5. Niemiecki, polski
6. Inwentarz książkowy

Okres powojenny do 1990 r.

28

1. Archiwum Państwowe w Poznaniu. Oddział w Koninie, nr zespołu 216
2. Starostwo Powiatowe Konińskie (w Koninie)

3. 1945-1950
4. 690 j.a.; 5,90 m.b.
5. Polski
6. Inwentarz książkowy

29

1. Archiwum Państwowe w Poznaniu. Oddział w Koninie, nr zespołu 213
2. Powiatowa Rada Narodowa w Koninie
3. 1945-1950
4. 109 j.a.; 1,20 m.b.
5. Polski
6. Inwentarz książkowy

30

1. Archiwum Państwowe w Poznaniu. Oddział w Koninie, nr zespołu 219
2. Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Koninie
3. 1950-1973 [1974]
4. 2454 j.a.; 39,00 m.b.
5. Polski
6. Inwentarz kartkowy, spis zdawczo-odbiorczy

31

1. Archiwum Państwowe w Poznaniu, nr zespołu 471
2. Urząd Wojewódzki Poznański
3. [1923-1939] 1945-1950 [1950-1951]
4. 3656 j.a.; 46,60 m.b.
5. Polski
6. Inwentarz książkowy, inwentarz kartkowy roboczy, indeks rzeczowy

32

1. Archiwum Państwowe w Poznaniu, nr zespołu 472
2. Wojewódzka Rada Narodowa w Poznaniu
3. 1945-1950
4. 390 j.a.; 6,30 m.b.
5. Polski
6. Inwentarz książkowy, indeks rzeczowy, indeks osobowy, indeks geograficzny

33

1. Archiwum Państwowe w Poznaniu, nr zespołu 1071
2. Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Poznaniu
3. [1948-1949] 1950-1973 [1974]
4. 7532 j.a.; 167,27 m.b.
5. Polski
6. Inwentarz książkowy, spis zdawczo-odbiorczy, indeks rzeczowy

34

1. Archiwum Państwowe w Poznaniu. Oddział w Koninie, nr zespołu 465
2. Urząd Wojewódzki w Koninie
3. [1946] 1975-1998
4. 3007 j.a., 57,32 m.b.
5. Polski
6. Spis zdawczo-odbiorczy

35

1. Archiwum Państwowe w Poznaniu. Oddział w Koninie, nr zespołu 415
2. Wojewódzka Rada Narodowa w Koninie
3. 1975-1990
4. 317 j.a.; 10,00 m.b.
5. Polski
6. Spis zdawczo-odbiorczy

36

1. Archiwum Państwowe w Poznaniu, nr zespołu 2120
2. Komitet Powiatowy Polskiej Partii Robotniczej w Koninie
3. 1945-1948
4. 17 j.a.; 0,35 m.b.
5. Polski
6. Inwentarz książkowy

37

1. Archiwum Państwowe w Poznaniu, nr zespołu 2156
2. Powiatowy Komitet Polskiej Partii Socjalistycznej w Koninie
3. 1945-1948
4. 5 j.a.; 0,10 m.b.
5. Polski
6. Inwentarz książkowy

38

1. Archiwum Państwowe w Poznaniu, nr zespołu 2251
2. Komitet Miejski Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Koninie
3. 1950-1975
4. 12 j.a.; 0,30
5. Polski
6. Inwentarz książkowy

39

1. Archiwum Państwowe w Poznaniu, nr zespołu 2183
2. Komitet Wojewódzki Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Poznaniu
3. [1945-1948] 1948-1990 [1990-1992]

4. 23122 j.a.; 124,98 m.b.
5. Polski
6. Inwentarz książkowy, indeks rzeczowy, spis roboczy

41

1. Archiwum Państwowe w Poznaniu. Oddział w Koninie, nr zespołu 268
2. Komitet Miejski Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Koninie
3. [1974] 1975-1989
4. 56 j.a.; 1,70
5. Polski
6. Spis zdawczo-odbiorczy

42

1. Archiwum Państwowe w Poznaniu. Oddział w Koninie, nr zespołu 267
2. Komitet Wojewódzki Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Koninie
3. [1962] 1975-1990
4. 1674 j.a; 45,30 m.b.
5. Polski
6. Spis zdawczo-odbiorczy